

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-8-72-61>

УДК 343.982.356

Грабовський Г.В., Опарій А.О., Кузнецов Р.В.

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ЗНАРЯДЬ ЗЛОМУ

Анотація. Розглядаються особливості експертного дослідження слідів знарядь злому. Актуальним є розгляд конкретних прикладів, що ілюструють механізм слідоутворення на поверхнях різних матеріалів, який впливає на процес ідентифікації слідоутворюючого об'єкта при проведенні такого виду експертиз. Метою даної статті є висвітлення особливостей експертного дослідження слідів знарядь злому під час проведення судово-трасологічної експертизи. За матеріалами експертного дослідження розглянуто основні стадії проведення судово-трасологічної експертизи слідів знарядь злому. На прикладі слідів перекусу, проаналізовані загальні та окремі ознаки, що відобразилися у слідах, а також ознаки, які характеризують знаряддя злому. Встановлено механізм утворення слідів. Досліджені та проаналізовані ознаки в експериментальних слідах, що характеризують стійкість та індивідуальність. Розглянуто процес вирішення завдань ідентифікаційного характеру, щодо встановлення конкретного знаряддя злому. Проведена комплексна оцінка результатів дослідження, наукове обґрунтування походження встановлених ознак та формулювання висновків. В розглянутих стадіях наведено приклади опису дослідження.

Ключові слова: трасологічна експертиза, знаряддя злому, сліди перекусу, стадії дослідження, механізм слідоутворення, ідентифікація, приклади опису.

Hrabovskyi Hryhorii, Opariy Andriy, Kuznyetsov Roman

Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine

FEATURES OF EXPERT RESEARCH ON TRACES OF HACKING TOOLS

Summary. The features of an expert research of traces of hack in tools. Currently, there is a need for research on new hacking tools, and requires a review of methodological and information support. That's why, it is relevant to consider specific examples that illustrate the mechanism of trace formation on the surfaces of various materials, which affects the identification process of a trace-forming object during this type of examination. The purpose of this article is to explain the features of an expert study of traces of hacking tools during forensic-trasological identification examination. Based on the materials of an expert study, the main stages of conducting forensic-trasological identification examination of traces of hacking tools are considered. Using the traces of a cut as an example, we analyzed the general and particular signs that were displayed in the traces, as well as the signs that characterize a hacking tool. An assessment of the identified signs for each of the objects of study was carried out. Trace formation mechanism was established. The experimental samples were investigated and analyzed for the signs in the obtained experimental traces which characterize the resistance and individuality. The process associated with solving problems of an identification, to establish a specific hacking tool, was considered. Namely, by the matching method, matching and differing features in the compared objects. A comprehensive assessment of the results of the investigation, the scientific justification of the origin of the established signs and then making of conclusions. In the stages that were considered there are examples of the description of the investigation: the plane of separation of the electric cables and the establishment of the mechanism of trace formation; nippers; experimental traces; matching research; intermediate output; results of the investigation and conclusion.

Keywords: trasological examination, hacking tools, cut traces, stages of research, mechanism of trace formation, identification.

Постановка проблеми. При скоєнні злочинів злочинці часто застосовують різні технічні засоби, за допомогою яких зламують перешкоди, замикаючі і контрольні пристрої [1, с. 138].

До таких засобів відносяться, різноманітні побутові і виробничі знаряддя праці (ломи, багри, пилки, сокири, молотки, лопати, монтування та ін.), а також інструменти, спеціально виготовлені для злочинних цілей («фомка», «балерина», «гусяча лапа»). Крім того, використовуються випадкові предмети (металеві стрижні, труби, арматурні прутки і т.д.), за допомогою яких проводиться часткове або повне руйнування перешкоди. Виникаючи в результаті такого впливу сліди є об'єктами трасологічної експертизи [2, с. 100].

У процесі експертного дослідження за слідами знарядь та інструментів можна встановити: механізм утворення слідів; напрямок впливу знаряддя (інструмента); положення знаряддя (інструмента) при слідоутворенні; вид знаряддя (інструмента); конкретне знаряддя (інструмент) [1, с. 138].

При дослідженні слідів знарядь і інструментів злому велике значення має інформація про механізм їх утворення, що залежить від великої кількості факторів, які необхідно знати [3, с. 139].

У цей час виникла необхідність у проведенні досліджень нових знарядь і інструментів злому, а також потребує перегляду методичне та інформаційне забезпечення. Це обумовлено появою нових видів знарядь і інструментів злому, власти-

вості та конструктивні особливості яких недостатньо вивчені в практиці трасологічних експертиз. У цьому зв'язку доцільно вивчити механізм слідоутворення та ознаки, що відображаються в слідах.

Тому актуальним є розгляд конкретних прикладів, що ілюструють механізм слідоутворення на поверхнях різних матеріалів, який впливає на процес ідентифікації слідоутворюючого об'єкта при проведенні такого виду експертиз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню наукових основ і дослідженню знарядь і інструментів злому, у різні періоди присвячували свої праці такі відомі вчені як Т.В. Авер'янова, Р.С. Белкін, Г.Л. Грановський, І.В. Кантор, Ю.Г. Корухов, С.А. Кругляк, Н.П. Майліс, Е.Р. Росінська, А.Г. Сухарев та ін. [1; 2; 4–12].

У відомих роботах авторами, головним чином присвячені описи методів дослідження знарядь, механізмів і інструментів. Однак через появу великої кількості різномірних предметів, які використовують злочинці при скоєнні злочинів, необхідно доповнити загальну методіку експертного дослідження розглядом конкретних прикладів, що ілюструють механізм слідоутворення. Крім того, на підставі таких прикладів створити методичні рекомендації та інформаційні довідники, що ілюструють загальні і окремі ознаки, та механізм слідоутворення різних знарядь і інструментів злому.

Метою даної статті є висвітлення особливостей експертного дослідження слідів знарядь злому під час проведення судово-трасологічної ідентифікаційної експертизи.

Виклад основного матеріалу. Механоскопія, незважаючи на достатню розробленість теоретичних і методичних основ, потребує вдосконалення, як теоретичної бази, так і її практичного застосування. Підтверджується це появою нових об'єктів дослідження, новими технологіями виготовлення виробів масового виробництва, і новими технологічними ознаками, що виникають у процесі виробництва і у силу цього не вивчені раніше. Крім того, новими способами скоєння злочину (наприклад, злому) і відповідно новими завданнями, які ставляться перед екпертом для їхнього вирішення [8, с. 41].

Без знання процесів, що відбуваються в момент контактної взаємодії слідоутворюючого та слідоприймаючих об'єктів, важко оцінити ті зміни, які відбулися в сліди-відображення. Іншими словами, для розширення інформаційної місткості і одержання більш повних відомостей про подію злочину, по сліду-відображення, необхідно вивчити внутрішню природу механізму слідоутворення. Будь-який слід-відображення містить інформацію не тільки про слідоутворюючий об'єкт (його форму, розміри, особливості контактної поверхні і т.п.), але і про особливості його взаємодії (сили, швидкості, часу, напрямку взаємодії), а також про його фізико-механічні властивості, наприклад, твердості [13, с. 5].

У класифікаційній системі за способом впливу на слідоприймаючі об'єкти Г.Л. Грановським був сформульований розподіл усіх знарядь, предметів і механізмів на дві основні групи: механічну і термічну. У механічній групі їм були виділені наступні підгрупи: ріжучі, рубаючі і довбальні, пиляючі і свердлильні. У термічну групу включили газо- і електрозварювальні апарати та пристрої подібного роду дії [6, с. 342].

При дослідженні різного роду об'єктів вирішуються завдання діагностичного та ідентифікаційного характеру. Завдання діагностичного характеру пов'язані з механізмом слідоутворення, ідентифікаційні – із встановленням конкретного знаряддя злому.

Незалежно від питань, поставлених на розв'язання експертизи, експерт діє за загальною схемою, описаною в нормативних документах [14].

Із цією метою, беручи до уваги узагальнений досвід експертної практики та результати наукових праць відомих вчених-криміналістів, в роботі розглянутий процес експертного дослідження слідів знарядь злому ріжучої дії. Крім того розглянуті питання, що пов'язані з вирішенням завдань ідентифікаційного характеру, щодо визначення конкретного знаряддя злому. Під час проведення дослідження використовувались матеріали судово-трасологічної експертизи.

Розглянемо на прикладі результати експертного дослідження слідів злому за основними стадіями проведення судово-трасологічної експертизи. Порядок дослідження слідів злому, як при ідентифікаційній, так і при діагностичній експертизі загалом однаковий, різниться тільки за обсягом дослідження.

На експертизу було надано: «Фрагмент електричного кабелю та кусачки» (рис. 1).

Рис. 1. Об'єкти, що надані на дослідження

На вирішення судової експертизи було поставлено питання: «Чи могли утворитися сліди перекусу на електричному кабелі, край якого позначений липкою стрічкою, від кусачок наданих на дослідження?»

На стадії роздільного дослідження судовим екпертом проводиться вивчення об'єктів, що надані на дослідження та встановлюється механізм слідоутворення. Для цього ретельно досліджуються площини відділення електричного кабелю та ріжучі кромки різців кусачок, вивчаються виявлені загальні та окремі ознаки кожного з об'єктів дослідження. Крім того, проводиться оцінка кожної виявленої ознаки з погляду механізму її утворення, стійкості, індивідуальності та частоти поширеності. Виявлені ознаки у слідах та зовнішня будова ріжучої кромки різців кусачок описуються та фотографуються.

В ході проведення роздільного дослідження, судовий експерт за результатами проведеного дослідження повинен формувати проміжний висновок про придатність слідів для встановлення групової приналежності та ідентифікації слідоутворюючого об'єкта.

Приклад опису дослідження площини відділення електричного кабелю та встановлення механізму слідоутворення: «Оглядом позначеного торця фрагменту кабелю наданого на дослідження, в різних положеннях до джерел освітлення, із застосуванням криміналістичної лупи і мікроскопа «МСП-1» встановлено, що торець має «двосхилий» площини, кожна з яких утворює форму сегмента, а границя, що розділяє сегменти має вигляд гребеня. Кут сходження між площинами приблизно 160° . На зовнішній оболонці кабелю й струмопровідної жили є динамічні сліди у вигляді трас (валіків і борозенок), шириною до 0,5 мм, які розташовані перпендикулярно гребеню (рис. 2).

Рис. 2. Збільшене зображення позначеного торця фрагменту електричного кабелю, наданого на дослідження

Характер слідів, а саме наявність двох площин, розділених гребенем та певного кута сходження площин, дозволяє затверджувати, що вони є слідами перекусу. Такі сліди можуть залишатися різучі кромки різців інструмента, що рухаються назустріч одна до одній симетрично типу кусачок або кліщів.

Сукупність вищеописаних загальних і окремих ознак, що відобразилися в слідах на торці фрагменту електричного кабелю, дозволяє визнати дані сліди придатними для встановлення групової приналежності слідоутворюючого об'єкта. Питання про придатність даних слідів для ідентифікації кусачок наданих на дослідження буде вирішуватися при порівняльному дослідженні.»

Приклад опису дослідження кусачок: «Кусачки, надані на дослідження виготовлені з металу сірого кольору, який притягується магнітом. Загальна довжина інструменту 185 мм, максимальна ширина 42 мм, товщина 24 мм. Кусачки конструктивно складаються з двох

різців, шарнірного з'єднання та ручок, які покриті ізолюючим шаром полімерного матеріалу червоного кольору.

Різиці кусачок заточені, мікроструктура різучих кромки складається з ряду виступів і поглиблень, що чергуються. Також на різучих кромках є вм'ятини довжиною від 4 мм до 1 мм. Кожний різець має ширину 15 мм. У зімкнутому стані різці не зміщені один відносно іншого та контактують між собою частково (рис. 3-5)».

Рис. 3. Загальний вигляд кусачок, що надані на дослідження

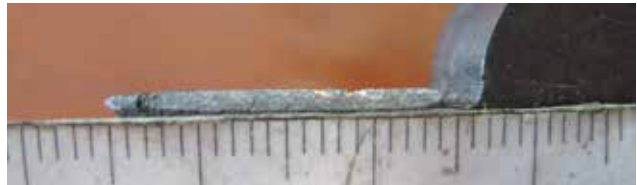

Рис. 4. Збільшене зображення лівого різця кусачок

Рис. 5. Збільшене зображення правого різця кусачок

На стадії експертного експерименту з'ясовується механізм слідоутворення, визначається стійкість відображення ознак у слідах і одержують рівноцінний об'єкт для порівняння з робочими частинами досліджуваного знаряддя, утворюючи експериментальні сліди [1, с. 148]. Метою експертного експерименту є одержання зразків для порівняльного дослідження.

Для відтворення в експериментальних слідах аналогічних ознак знаряддя (інструмента) необхідно підібрати подібний або такий же матеріал, на якому виявлені досліджувані сліди. Отримані експериментальні сліди докладно описуються та фотографуються.

Приклад опису отриманих експериментальних слідів: «На фрагменті кабелю, проведені експериментальні перекуси різцями кусачок, наданих на дослідження. В усіх експериментальних слідах повно, чітко та стало відобразився мікрорельєф робочих поверхонь різців кусачок. Сукупність загальних та окремих ознак у слідах утворює індивідуально-характерний комплекс та дозволяє стверджувати, що дані експериментальні сліди придатні для проведення порівняльного дослідження (рис. 6, 7)».

Рис. 6. Експериментальний зразок № 1, який має найбільш інформативний комплекс ознак

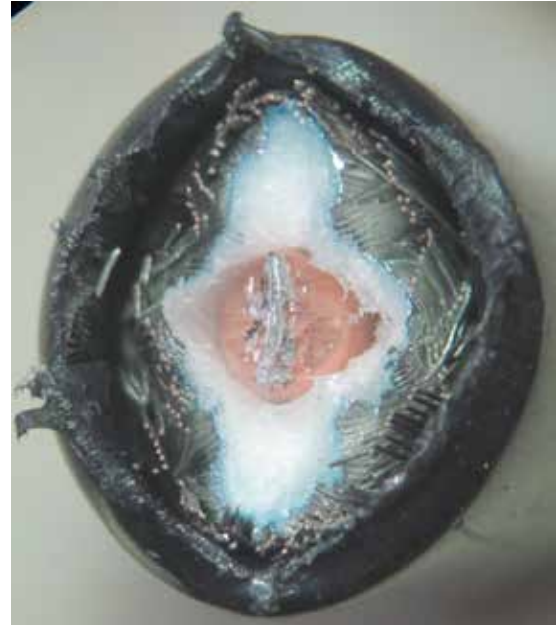

Рис. 7. Експериментальний зразок № 2, який має найбільш інформативний комплекс ознак

На стадії порівняльного дослідження встановлюються співпадаючі ознаки та ті, що різняться, у порівнюваних об'єктах. Порівняльне дослідження проводиться як шляхом безпосереднього порівняння знарядь і інструментів, так і шляхом порівняння досліджуваних і експериментальних слідів між собою, а також їх фотознімків. При проведенні експертизи знарядь і інструментів використовуються наступні технічні прийоми порівняння: зіставлення, накладення і суміщення [10, с. 149].

У цьому випадку порівняльне дослідження слідів перекусу, наявних на фрагменті кабелю, з експериментальними слідами проводилося методом суміщення. При суміщенні порівнювані об'єкти розміщалися в одній площині таким чином, щоб нерівності досліджуваного сліду у обраній площині збіглися за формою і розмірам з нерівностями експериментального сліду та складала єдині лінії.

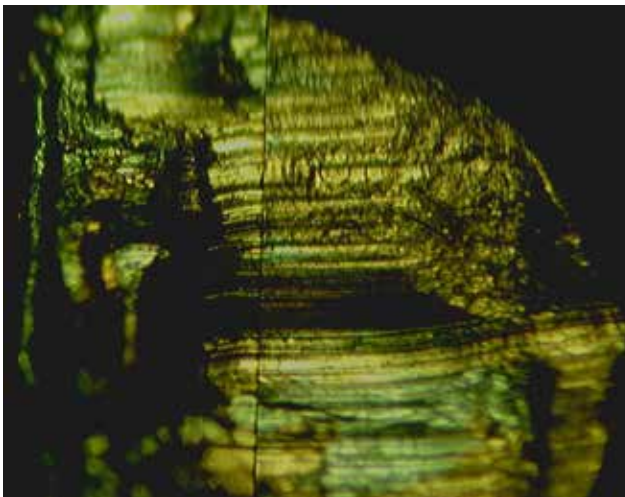

Рис. 8. Результат порівняльного дослідження. Ліворуч – слід на фрагменті електричного кабелю, праворуч – експериментальний слід

Приклад опису результату порівняльного дослідження: *«В ході порівняльного дослідження, використовуючи метод суміщення слідів перекусу на фрагменті електричного кабелю, наданого на дослідження, зі експериментальними слідами, за допомогою порівняльного мікроскопу «ЕС-1», встановлено:*

1. Збіг сліду перекусу з ділянкою розташованою у центрі експериментальних слідів за наступними ознаками:

- загальний характер та ступень виразності трас;
- наявність гребеня, його розташування, форма і розмір;
- величина кута сходження між поверхнями сегментів сліду;
- наявність та взаємне розташування найбільш виражених трас, їх ширина.

2. Збіг трас (валиків та борозенок) на зовнішній оболонці кабелю наданого на дослідження з експериментальними слідами, тобто траси дослідного сліду продовжуються в експериментальному (рис. 8).

Вищеописані співпадаючі ознаки стали, сукупність їх індивідуальна та достатня для висновку про те, що сліди перекусу фрагменту електричного кабелю наданого на дослідження, залишені від контакту з робочими поверхнями кусачок, наданих на дослідження.

Результати порівняльного дослідження достатні для висновку про те, що сліди перекусу фрагменту електричного кабелю наданого на дослідження, залишені від контакту з робочими поверхнями кусачок, наданих на дослідження.

У подальшому, на стадії оцінки результатів проведеного дослідження та формулювання висновків, судовим експертом здійснюються комплексна оцінка результатів проведеного експертного дослідження, наукове обґрунтування походження встановлених ознак та формулювання висновків.

Формулювання остаточних висновків виконується по суті поставлених перед експертом питань. Крім того, оцінюються виявлені при порівняльному дослідженні збіги і відмінності ознак, встановлюється, наскільки суттєві співпадаючі ознаки. Якщо мають місце ознаки відмінності, то необхідно встановити, чим вони викликані, наприклад, змінами робочої частини знарядь (інструментів), викликаними їхньою експлуатацією, або вони піддавалися заточенню і т.п. Якщо відмінності визнаються несуттєвими і можуть бути пояснені частковими змінами сліду, знаряддя (інструмента) або різним механізмом слідоутворення, то експерт переходить до оцінки співпадаючих ознак.

При збігу тільки групових ознак формулюється висновок про те, що досліджуваний слід залишений знаряддям (інструментом) того ж виду або типу, що знаряддя, представлене на експертизу. Якщо в порівнюваних слідах встановлені збіги становлять індивідуальний комплекс, достатній для обґрунтування тотожності, то формулюється категоричний висновок про те, що досліджуваний слід залишений даним конкретним знаряддям (інструментом) [1, с. 150].

Висновки. Таким чином, в роботі наведені особливості експертного дослідження слідів знарядь злочину. За матеріалами експертного дослідження розглянуто основні стадії проведення судово-трасологічної ідентифікаційної експертизи слідів знарядь злочину.

На прикладі слідів перекусу, проаналізовані загальні та окремі ознаки, що відобразилися у слідах, а також ознаки, які характеризують знаряддя злочину. Проведена оцінка виявлених ознак для кожного з об'єктів дослідження. Встановлено механізм утворення слідів.

Досліджено експериментальні зразки та проаналізовані ознаки в отриманих експериментальних слідах, що характеризують стійкість та індивідуальність. Розглянуто процес пов'язаний з вирішенням завдань ідентифікаційного характеру, щодо встановлення конкретного знаряддя злочину. А саме, методом суміщення встановлено співпадаючі ознаки в порівнюваних слідах та ті, що різняться. Проведена комплексна оцінка результатів дослідження, наукове обґрунтування походження встановлених ознак та формулювання висновків.

В розглянутих стадіях наведено приклади опису дослідження: площини відділення електричного кабелю та встановлення механізму слідоутворення; робочих поверхонь кусачок; отриманих експериментальних слідів; порівняльного дослідження; проміжного висновку; результатів проведеного дослідження та висновку.

Важливість експертних досліджень об'єктів у механоскопії свідчить про широке коло розв'язуваних завдань, необхідності розробки, удосконалення методичних рекомендацій і впровадження їх в експертну практику.

Список літератури:

1. Майлис Н.П. Трасология и трасологическая экспертиза : курс лекций. Москва : РГУП, 2015. 236 с.
2. Трасология и трасологическая экспертиза : учебник / И.В. Кантор и др. Москва : ВА ИМЦ ГУК МВД России, 2002. 376 с.
3. Сухарев А.Г., Калякин А.В., Егоров А.Г., Головченко А.И. Трасология и трасологическая экспертиза : учебник. Саратов : Саратовский юридический институт МВД России, 2010. 420 с.
4. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза : курс общей теории. Москва : Инфра-М, 2014. 480 с.
5. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. 2-е изд. доп. Москва : Мегатрон XXI, 2000. 334 с.
6. Грановский Г.Л. Основы трасологии. Второе издание. Москва : Деловой двор, 2006. 452 с.
7. Корухов Ю.Г. Судебная экспертиза в уголовном процессе : практическое пособие для экспертов и судей. Москва : СУДЭК, 2009. 95 с.
8. Кругляк С.А. Теория и практика механоскопической экспертизы в раскрытии и расследовании преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Московский университет МВД России имени В.Я. Кикотя. Москва, 2017. 220 с.
9. Кругляк С.А. Доказательственное значение механоскопических экспертиз в раскрытии и расследовании преступлений. *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки: научный журнал*. Тула, 2016. Вып. 3. С. 308–312.
10. Майлис Н.П. Судебная трасология : Учебник для студентов юридических вузов. Москва : Издательство «Экзамен», 2003. 272 с.
11. Россинская Е.Р., Галяшина Е.И., Зинин А.М. Теория судебной экспертизы : учеб. / под ред. Е.Р. Россинской. Москва : Норма, 2009. 382 с.
12. Сухарев А.Г. Предмет и объекты трасологической механоскопии. *Судебная экспертиза*. Саратов : Изд-во Саратовского юрид. ин-та МВД России, 2008. № 4. С. 7–18.
13. Перепелкин В.И. Кинетические характеристики механизма слеодообразования в трасологической экспертизе : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / Академия управления МВД России. Москва, 1997. 198 с.
14. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних про-ваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом М-ва внутр. справ України від 17.07.2017 № 591. *Офіційний вісник України*. 2017. № 73 (19.09.2017). Ст. 2254.

References:

1. Mailis N.P. (2015). *Trasologija i trasologičeskaja jekspertiza : kurs lekcij* [Trasology and trasological examination]. Moscow : RGUP. (in Russian)
2. Kantor I. i dr. (2002). *Trasologija i trasologičeskaja jekspertiza* [Trasology and trasological examination]. Moscow : VA IMC GUK MVD Rossii. (in Russian)
3. Sukharev A.G. i dr. (2010). *Trasologija i trasologičeskaja jekspertiza* [Trasology and trasological examination]. Saratov : Saratovskii iuridicheskii institutt MVD Rossii. (in Russian)
4. Averyanova T.V. (2014). *Sudebnaya ekspertiza* [Forensic examination]. Moscow : Infra-M. (in Russian)
5. Belkin R.S. (2000). *Kriminalisticheskaya entsiklopediya. Vtoroe izd. dop.* [Forensic encyclopedia]. Moscow : Megatron XXI. (in Russian)

6. Granovskij G.L. (2006). *Osnovy trasologii. Vtoroe izdanie* [Fundamentals of trace analysis]. Moscow : Delovoj dvor. (in Russian)
7. Korukhov Ju.G. (2009). *Sudebnaia ekspertiza v ugovnom protsesse : prakticheskoe posobie dlia ekspertov i sudei* [Forensic expertise in criminal proceedings : a practical guide for experts and judges]. Moscow : SUDEKS. (in Russian)
8. Krugliak S.A. (2017). *Teoriia i praktika mekhanoskopicheskoi ekspertizy v raskrytii i rassledovanii prestuplenii* [Theory and practice of mechanoscopic examination in the detection and investigation of crimes] (PhD Thesis). Moscow : Moskovskii universitet MVD Rossii imeni V.Ia. Kikotia.
9. Krugliak S.A. (2016). *Dokazatelstvennoe znachenie mekhanoskopicheskikh ekspertiz v raskrytii i rassledovanii prestuplenii* [The evidentiary value of mechanoscopic examinations in the detection and investigation of crimes]. *Izvestiia Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta. Ekonomicheskie i iuridicheskie nauki*, vol. 3, pp. 308–312.
10. Mailis N.P. (2003). *Sudebnaia trasologija : Uchebnik dlia studentov iuridicheskikh vuzov* [Forensics expertise : a Textbook for law students]. Moscow : Izdatelstvo «Eksamen». (in Russian)
11. Rossinskaia E.R., Galiashina E.I., Zinin A.M. (2009). *Teoriia sudebnoi ekspertizy* [Theory of forensics expertise]. Moscow : Norma. (in Russian)
12. Sukharev A.G. (2008). *Predmet i obekty trasologicheskoi mekhanoskopii* [Subject and objects of trasological mechanoscopy]. *Sudebnaia ekspertiza*, no. 4, pp. 7–18.
13. Perepelkin V.I. (1997). *Kineticheskie harakteristiki mehanizma sledoobrazovanija v trasologicheskoi jekspertize* [Kinetic characteristics of the mechanism of trace formation in a trasological examination] (avtoref. dis. kand. jurid. nauk). Moscow : Akademija upravlenija MVD Rossii.
14. *Pro zatverdzhennja Instrukcii' z organizacii' provedennja ta oformlennja ek-spertnyh provadzen' u pidrozdilah Ekspertnoi' sluzhby Ministerstva vnutrishnih sprav Ukrai'ny* [On approval of the Instruction on the organization and execution of expert proceedings in the departments of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : nakaz Ministerstva vnutrishnih sprav Ukrai'ny vid 17.07.2017 № 591, zarejestrovano v Ministerstvi justycii' Ukrai'ny 18 serpnja 2017 r. za № 1024/30892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17> (accessed: 11.07.2019). (in Ukrainian)